4. จัดการน้ำ

- ทำนาเปียกสลับแห้ง ไม่สิ้นเปลืองน้ำ รากข้าวเจริญเติบโตได้ดี
- จัดการน้ำอย่างเหมาะสม

"ข้อดีคือ"

1. การระบายอากาศดี ไม่เหมาะสมต่อการอาศัยของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล และแมลงศัตรูข้าว
2. รากข้าวได้ออกซิเจนมากขึ้น ทำให้ต้นข้าวแข็งแรง แตกกอดี
3. หน้าดินแห้ง ทำให้การดูแลกำจัดวัชพืช และการใส่ปุ๋ยสามารถปฏิบัติได้ทั่วแปลง

"ข้อจำกัดคือ"

1. พื้นที่ปลูกข้าวต้องควบคุมน้ำ เข้า-ออกได้
2. ไม่เหมาะพื้นที่ดินเค็ม อาจทำให้ข้าวตายได้
3. ห้ามปล่อยน้ำแห้งในระยะข้าวตั้งท้อง จะทำให้เมล็ดข้าวลีบ

5. จัดการศัตรูพืช

- สำรวจแปลงสม่ำเสมอ

- ป้องกันศัตรูข้าวด้วยวิธีผสมผสาน
  - วิธีกล ปล่อยน้ำเปียกสลับแห้ง
  - ชีววิธี ใช้น้ำหมักชีวภาพ และสารชีวภัณฑ์
  - ใช้สารเคมีเมื่อจำเป็นเท่านั้น

ลดต้นทุนการผลิตได้ 200 - 300 บาทต่อไร่

6. เก็บเกี่ยวเหมาะสม

- เก็บเกี่ยวข้าวระยะสุกแก่เหมาะสม ลดการสูญเสียระหว่างเก็บเกี่ยวและหลังการเก็บเกี่ยว
- ไขน้ำออกจากนา ก่อนเก็บเกี่ยว 15 วัน
- เก็บเกี่ยวระยะพลับพลึง 25-30 วัน หลังข้าวออกดอก

ลดการสูญเสียผลผลิตจากเมล็ดอ่อน แตกหัก และหลุดร่วงประมาณ 200 - 500 บาทต่อไร่

7. ทำบัญชีต้นทุน

- บันทึกรายละเอียด รายรับ - รายจ่าย จากการปลูกข้าว
- วิเคราะห์หาแนวทางลดต้นทุนการผลิตฤดูกาลต่อไป

> "เกษตรกรควรเลือกใช้วิธีการที่สามารถทำได้ทันทีก่อนแต่ต้องมีการทำบัญชีต้นทุนการทำนา เพื่อประโยชน์ในการควบคุมการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และทบทวน ปรับปรุงวิธีการทำนาเพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าวในฤดูต่อไป"

รวมลดต้นทุนการผลิตได้ไม่น้อยกว่า 800 – 1,200 บาทต่อไร่
และมีรายได้เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 500 – 1,000 บาทต่อไร่

ดาวน์โหลดเอกสาร

กรมส่งเสริมการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
www.doae.go.th

ที่ปรึกษา : นางมาลินี ยุวนานนท์
ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร
นางอัญชลี สุวจิตตานนท์
ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี

เรียบเรียง : นายวิโรจน์ จันทร์ขาว ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมระบบการผลิตข้าว
นางสาวอำพร เนติ นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ
นางสาวปรินดา ศรีรัตนะ นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
นายพหล รักสำรวจ นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
กลุ่มส่งเสริมระบบการผลิตข้าว สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร

บรรณาธิการ : นางรุจิพร จารุพงศ์ ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาสื่อส่งเสริมการเกษตร
นางสาวอำไพพงษ์ เกาะเทียน นักวิชาการเผยแพร่ชำนาญการ
กลุ่มพัฒนาสื่อส่งเสริมการเกษตร สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ออกแบบ : นายพิษณุวัฒน์ เสือประสงค์ นายช่างศิลป์ปฏิบัติงาน
กลุ่มศิลปกรรมส่งเสริมการเกษตร สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี

พิมพ์ที่ : กลุ่มโรงพิมพ์ สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี
พิมพ์ครั้งที่ 2 : (ฉบับปรับปรุงปี 2558) จำนวน 5,000 แผ่น มีนาคม 2562
จัดพิมพ์ : กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

แผ่นพับที่ 9
ปี 2562

ลดต้นทุน การผลิตข้าว

สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตข้าวสูง

- พื้นที่ไม่เหมาะสมกับการปลูกข้าว
- ใช้ปัจจัยการผลิต ไม่ถูกชนิด ไม่ถูกเวลา อัตราไม่เหมาะสม
- บริหารจัดการและดูแลรักษาไม่ถูกวิธี
- ขาดแคลนแรงงานและค่าแรงราคาสูง
- ขาดการใช้เทคโนโลยีทดแทนแรงงาน
- ขาดการรวมกลุ่มบริหารจัดการปัจจัยการผลิต

การบริหารจัดการเพื่อการลดต้นทุนการผลิตข้าว

- บริหารจัดการสร้างความเข้มแข็งเกษตรกร
- บริหารจัดการพื้นที่นา
- บริหารจัดการกระบวนการผลิตข้าว

1. บริหารจัดการสร้างความเข้มแข็งเกษตรกร

เกษตรกรต้องสร้างความเข้มแข็ง 3 ประการ

ด้วยการลดต้นทุนการผลิตข้าว เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เข้มแข็ง : ยึดหลักตลาดนำการผลิต
- ผลิตข้าวตามพันธุ์ และคุณภาพที่ตลาดต้องการ
- เพิ่มช่องทางการตลาด
- สร้างอำนาจต่อรอง

เข้มแข็ง : ผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ
- ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม
- ผลิตเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
- ทำนาแบบประณีต “ทำน้อย ได้มาก”
- ปลูกพืชอื่นเสริมรายได้

เข้มแข็ง : พึ่งพาตนเอง
- ใช้วัสดุในชุมชน วัสดุเหลือใช้ ผลิตปัจจัยการผลิตใช้เอง
- ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- รวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย

2. บริหารจัดการพื้นที่นา

เกษตรกรต้องบริหารจัดการพื้นที่

- ปลูกข้าวไม่เกิน 2 ครั้งต่อปี
  - ดินได้พักและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์
  - หลีกเลี่ยงภาวะวิกฤตน้ำแล้ง/น้ำท่วม
  - ตัดวงจรการระบาดของโรคและแมลงศัตรูข้าว
- เกษตรกรสามารถปลูกพืชอื่นได้ตามระบบการปลูกข้าวและตามความเหมาะสมของพื้นที่

5 รูปแบบของการจัดระบบการปลูกข้าวอย่างมีประสิทธิภาพ (ช่วงระยะเวลา 1 ปี)

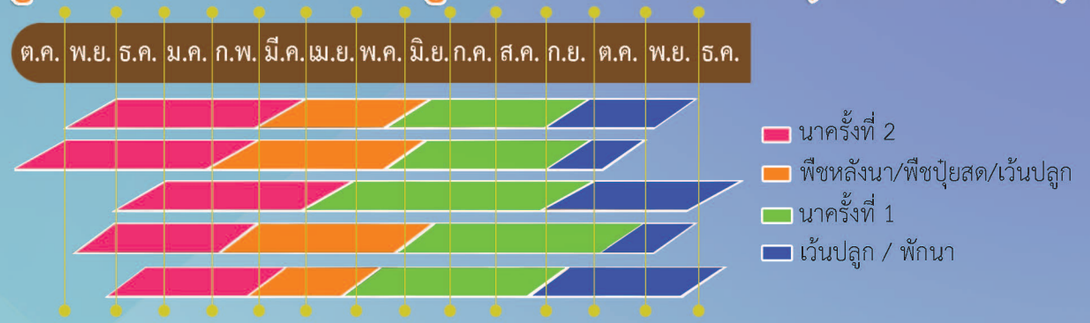

- เพื่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการพื้นที่
  - เกษตรกรควรติดตามประกาศแผนการจัดสรรน้ำเพื่อการปลูกข้าวจากชลประทานจังหวัดอย่างใกล้ชิด และปฏิบัติตามปฏิทินการเพาะปลูกอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับผลผลิต
  - เกษตรกรควรเลือกรูปแบบ การจัดระบบการปลูกข้าวให้เหมาะสมกับพื้นที่และแผนการจัดสรรน้ำ

3. บริหารจัดการกระบวนการผลิตข้าว

เกษตรกรต้องปฏิบัติตามวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสม

1. ใช้พันธุ์ดี

เหมาะสมกับพื้นที่ เพิ่มผลผลิตได้ 300 - 500 บาทต่อไร่ ลดต้นทุนการผลิตได้ 400 - 600 บาทต่อไร่

2. เตรียมดินดี

- หลังเก็บเกี่ยว
  - ไถกลบตอซัง ไม่เผาฟาง
  - ปลูกพืชปุ๋ยสด ไถกลบ
- ก่อนปลูก
  - เก็บตัวอย่างดิน วิเคราะห์ธาตุอาหาร เลือกใช้ปุ๋ยเคมี
  - ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และน้ำหมักชีวภาพใช้เอง
  - ใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก ตามอัตราแนะนำแล้วไถเตรียมดิน
  - ล่อวัชพืชและข้าววัชพืชให้งอกก่อนแล้วไถย่ำเทือก

ลดต้นทุนการผลิตได้ 200 - 300 บาทต่อไร่

- ระหว่างการปลูก
  - ใส่ปุ๋ยเคมีตรงตามความต้องการข้าว ตามค่าวิเคราะห์ดิน และตามคำแนะนำ
  - ใส่ปุ๋ยแต่งหน้าตามค่าสีของใบ

3. จัดการวัชพืช

- ควบคุมวัชพืช โดยปล่อยน้ำเข้านา หลังหว่านข้าว 3-7 วัน
- กำจัดวัชพืชโดยวิธีผสมผสานก่อนหว่านปุ๋ยเคมี